



## Yere Bağlanma Olgusunun Önemli Bir Bileşeni Olarak Yeşil Alanlar: Kuzguncuk Bostanı

### Green Areas as an Important Component of Place Attachment: Kuzguncuk Orchard

Tuğçe Özata<sup>1</sup> , Dilek Özdemir Darby<sup>2</sup> 

#### Öz

Yere bağlanma kavramı, bireylerin yaşadıkları alanlarla kurdukları duygusal bağlar sonucunda meydana gelir. Bu kavram, hisler, anlama, algılama ve davranış biçimleri gibi değişkenleri içermesi sebebiyle çok boyutlu ve karmaşık bir olgudur. Lewicka (2011, p.223) Yere bağlanma olgusu üzerine yapılan çalışmaların "insanlar, süreçler ve yerler" üzerine olması gerektiği halde, araştırmaların büyük çoğunluğunun sadece konunun psikolojik ve sosyolojik boyutu üzerine yoğunlaştığını belirtmektedir. Bu çerçevede Lewicka, "Yer"i inceleyen bir 'Yer Teorisi' (Place Theory) henüz oluşmadığını ve yere bağlanma ile "Yer" in özellikleri arasındaki ilişkileri inceleyen az sayıda çalışma olduğunu altını çizmektedir.

Bu makale, Yere Bağlanma olgusu ile Yer'in özelliklerini araştıran geniş kapsamlı bir araştırmanın bir alt başlığı olarak, yeşil alanların varlığı ile yere bağlanma olgusu arasındaki bağlantıyı ortaya çıkarmayı hedeflemekte ve yere bağlanma olgunun mekanın fiziksel özellikleri ile ilişkisini araştırmaktadır. Bu çalışmada araştırma soruları, alan kullanıcılarının sosyal ve demografik özelliklerinin yanı sıra mekanın fiziksel özelliklerini anlamayı ve çözmeyi hedefleyecek şekilde belirlenmiştir. Alan çalışması, İstanbul kentinin Anadolu yakasında bulunan tarihi değerlere sahip Boğaziçi köyleri arasında yer alan Kuzguncuk mahallesinde yapılmıştır. Mahalle kuzeyde bir diğer eski Boğaz köyü olan Beylerbeyi, güneyinde ise Üsküdar ilçesinin tarihi kent merkezi arasında konumlanmıştır. Kuzguncuk mahallesinin önemli kentsel imajlarından biri olan, "İlyâ'nın Bostanı" adıyla da bilinen bostan alanıdır. Bostan, Kuzguncuklular için, hem çok kullanılan bir yeşil alan, hem de mahalleye ait ortak hafıza mekanıdır. Bu nedenle 1980'lerden başlayarak çekiciliği artmaya başlayan mahalledeki, Bostan alanı birçok kereler değişik fonksiyonlarla kullanıma açılmaya çalışılmış, ancak her defasında mahalle halkının çabalarıyla tehlike bertaraf edilmiştir. Çalışma kapsamında Kuzguncuk semtinde 2016 yılının altıncı ayında 400 kişinin katılımıyla yapılan anket araştırmasının sonuçları paylaşılacaktır. Bu makalede üst ölçekli kapsamlı bir çalışmanın yere bağlanma ve yeşil alanlar ile ilgili kısmı çekilmiş ve bu kapsamlı araştırmanın bazı sorularına odaklanılmıştır.

**Anahtar Kelimeler:** yere bağlanma, mekânsal özellikler, kentsel peyzaj, yeşil alanlar, Kuzguncuk

#### ABSTRACT

The phenomenon of place attachment refers to the emotional bonds people have with the places they live. This concept is a multidimensional and complex one as it includes variables such as feelings, understanding, perception and behavior patterns Lewicka (2011, p.223) states that although the studies on the place attachment should include "people, processes and places", the majority of the research focuses only on the psychological and sociological dimensions of the subject. In this framework, she underlines that a 'Place Theory' examining 'Place' has not yet been formed and there are few studies examining the relationships between place attachment and 'place' properties.

This article aims to reveal the relationships between the existence of green areas and the phenomenon of place attachment, as part of a comprehensive research that investigates the place attachment theory and the characteristics of places. The study area is Kuzguncuk

<sup>1</sup> Yeditepe Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, İç Mimarlık Bölümü, [tugce.ozata@yeditepe.edu.tr](mailto:tugce.ozata@yeditepe.edu.tr), 0000-0003-3905-7402

<sup>2</sup> **Corresponding Author:** İstanbul Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, [dilekdarby@istanbul.edu.tr](mailto:dilekdarby@istanbul.edu.tr), 0000-0001-8168-0463



*neighborhood, one of the old Bosphorus villages on the Asian side of Istanbul. The neighborhood is located between Beylerbeyi, another old Bosphorus village, in the north, and the historical city center of Üsküdar in the south. One of the most important urban image elements of the Kuzguncuk neighborhood is the vegetable garden (Bostan), formerly known as "Ilya's Garden". For Kuzguncuk residents, Bostan is both a frequently used green area and a place of collective memory of the neighborhood. For this reason, the Bostan area in the neighborhood, which started to become attractive since the mid 1980s, has been tried to be opened to development many times. However, this threat was eliminated each time with the efforts of the residents of the neighborhood. In the research, the results of the survey conducted in Kuzguncuk in June 2016 with the participation of 400 people will be shared.*

**Keywords:** place attachment, spatial features, urban landscape, green areas, Kuzguncuk

## GİRİŞ:

Günümüz kentlerindeki hızlı yaşam temposu ve yaygın sosyal medya kullanımı insan ilişkilerini her geçen gün daha kopuk ve zayıf hale getirmektedir. Oysa, kentsel yaşamın en önemli yapı taşlarından biri olan mahalle ölçeğinde kurulacak olan sosyal ilişki ağları, kentsel ölçekte de sosyal sermayenin ve kriz anlarında hayati öneme sahip olan toplumun sosyal dirençlilik becerisinin gelişmesi açısından önem arz etmektedir (MacLean ve diğ., 2014). Bu nedenle hem mahalle ölçeğinde hem de kentsel ölçekte, yere bağlılık (place attachment), bir diğer deyişle, bireylerin bir yere ait hissetme duygularının gelişmesi ve buna zemin hazırlayacak kentsel mekanların oluşturulması çok önemlidir. Bu durum aynı zamanda, bir kent imgesi yaratılabilmesi, bu kent imgesinin toplumsal bellekteki yerinin oluşması ile de yakından ilgilidir. Bu sürecin başlangıç oluşumu ise, yere bağlanma olgusudur. Çeşitli disiplinler tarafından çalışma konusu olan 'yere bağlılık' kavramı, birey ve yer arasındaki bağın sorgulanması ve insanın içinde bulunduğu toplum veya nesnelere kurduğu ilişkinin anlaşılması açısından oldukça önemlidir (Göregenli, 2010). Yere bağlanma, insanların yaşadıkları veya ilişki kurdukları fiziksel çevrelere yönelik duygusal bağlılıklarını (Lewicka, 2011; Scannell ve Gifford, 2010; Altman ve Low, 1992) ve yükledikleri anlamları ifade etmektedir (Wolf, ve diğ., 2014; Tuan, 1977). Yere bağlılık kavramı, hisler, anlama, algılama duyguları ve davranış çeşitlerimiz gibi birçok değişkeni içerdiği için çok boyutlu ve karmaşık bir olgudur. Yere bağlanma kavramı bireylerin yaşadıkları yerlerle kurdukları duygusal bağları göstermektedir. Yere bağlanma kavramını kavrayabilmek için 'insanları, yerleri, süreçleri' içine alan bir çalışma yapmak gerekir. Yere bağlanma kavramının farklı dallarda Topluluk Bağlılığı (Sarason, 1974), Yer kimliği (Prohansky, 1978), Yere Bağlılık (Gerson, Stueve, Fischer, 1977), Yer Bağlılığı (Stokols and Schumaker, 1981), Yer Duygusu (Hummon, 1992) gibi isimlerin yanı sıra kuramcılar tarafından çeşitli tanımları da mevcuttur. Bazı kuramcılar 'mekana bağlılık' ile ilgili tanımlamaları şu şekildedir;

- Bireyler ve konut çevreleri arasındaki olumlu etkili bağ veya ilişki (Shumaker and Taylor, 1983)
- Mekanlarla olan duygusal ilişki (Hummon, 1992).
- Kişiler ve belli mekanlar arasındaki etkisel bağ veya ilişki (Twigger-Ross and Uzzell, 1996).
- Fiziksel çevrelerle olan karmaşık etkisel bağ (Klatenborn, 1997).
- Kişilerin mekanlarla oluşturduğu etkisel bağ (Florek, 2010).
- Kişiler ve anlamlı mekanlar arasında gelişen bağ (Scannell and Gifford, 2010).

Lalli'ye (1992) göre mekan, insanın yoğun deneyimlerine sahne olan ve her birey için ayrı, öznel anlamlar taşıyan, kişinin yaşamını direkt olarak etkileyen ve biçimlendiren, bu nedenle de sosyal, duygusal, davranışsal planda sembolik anlamlar taşıyan öğeler anlamına gelmektedir. Yere bağlanma ise, his, algı duyguları, kavrama yeteneği, davranış çeşitliliği gibi birçok değişken içerdiği için karmaşık bir kavramdır. Kişi ve toplulukların çevreleriyle olan duygusal yöndeki ilişkilerinin pozitif yönde gelişmesi ile 'yere bağlılık' kavramı gelişmektedir. Son yıllarda yapılan araştırmalar insanların mekan ile olan ilişkilerine ilginin arttığını göstermiştir. Lewicka (2011), son 40 yılda 120 dergide insan-mekan

ilişkilerine dair 400'den fazla makale yayınlandığını belirtmektedir. Bu araştırmalar nicel yöntemlerle yapıp, ev ve mahalle gibi küçük ölçeklerden, kasaba, kent, ülke gibi büyük ölçeklere kadar uzanmaktadır. Yapılan bu araştırmaların sonunda insan-mekan ilişki oranının yüksek olduğu görülmüştür. Bu araştırma sürecinde saptanan noktalar yere bağlılık kavramının genel tanımı ile uyumaktadır, fakat mekana bağlılığının türü ve düzeyi çeşitli özelliklere göre değişmektedir. Bu özellikler mekanın fiziksel niteliklerini, bireylerin sosyo ekonomik koşullarını, psikolojisini ve kişilik özelliklerini konu almaktadır.

Ev veya ev dışındaki mekanlarda, günlük rutin tecrübelerimiz ile insan deneyiminin ve aktivitesinin meydana gelmesi sonucunda 'yer kimliği' oluşmaktadır. Mekan ve kimlik bir bütün olarak değerlendirilir. İnsanlar yaşadıkları mekanları, fiziksel bir olgu olarak algılamanın yanında hissetmekte, o mekana bağlanmaktadır. İnsanlar yaşadıkları mekanlarla bağ kurmakta, mekanlara anlamlar yüklemekte ve yaşadıkları çevre ile birlikte kimlik oluşturmaktadırlar. İnsanın 'kendilik duygusu' yani kimliği sadece bireylerin toplumla olan ilişkileriyle ifade edilmemekte, kişinin gündelik yaşamını oluşturan çok sayıda fiziksel etken tarafından oluşturulmaktadır. Göregenli ve Karakuş'a (2014) göre yere bağlılık, yer kimliği ve yerin anlamını oluşturan mimari, kültürel ve mekansal tamamlanma süreci gibi faktörler konusunda yapılan araştırmaların sayısı azdır (Göregenli and Karakuş, 2014).

Lewicka, mekana bağlılık kavramının sosyal ve fiziksel özelliklerinin detaylı araştırılması gerektiğini çünkü sosyal ve fiziksel özelliğin de ayrı etkilerinin olduğunu belirtmiştir. Bu sava göre, fiziksel özelliklerin de yere bağlılık sürecinde oldukça önemli bir rolü bulunmaktadır (Lewicka,2011). Mekanın fiziksel özellikleri olarak bina yoğunluğu, yapı ölçeği, sokak ve caddelerin genişliği, mekanın konumu, yeşil alanların varlığı-erişimi ve bunun gibi birçok özellik sayılabilmektedir. Lewicka'nın bu çalışmasından hareket ederek, yere bağlılık olgusunda, yeşil alanların ne kadar etkin olduğuna yönelik bir çalışma yapılması ve Kuzguncuk mahallesi özelinde yapılan anket, mülakat, gözlem, tespitler ve saha değerlendirmesi ile çalışmanın desteklenmesi hedeflenmiştir. Bu makalede, üst ölçekli kapsamlı bir çalışmanın yere bağlanma ve yeşil alanlar ile ilgili kısmına odaklanılmıştır. Çalışmada, yeşil alanların varlığı, önemi, yeşil alanların yere bağlanma olgusu ile ne kadar ilişkili olduğunun araştırılması hedeflenmiştir. Kuzguncuk Bostanı özelinde 1986'dan beri verilen mücadelede yere bağlanma ve yeşil alan ilişkisini gözler önüne sermektedir. Bunu bilimsel verilerle ortaya koymak araştırmacının diğer hedeflerden biridir. Makalenin içinde verilen tablo ve grafikler 35 soruluk daha geniş kapsamlı çalışmanın içinden yeşil alanlar ve yere bağlanma ile ilgili bölümler alınarak değerlendirilmiştir.

## 1. Yeşil Alanların Yere Bağlanmadaki Rolü

Bu anlamda yere bağlanma konusunda mekana yönelik yapılan araştırmalar arasında, Yer'in nitelikleri üzerine çalışan Wolf ve diğerlerinin (2014), ortaya attıkları "Metro Doğa Kavramı"ını (Metro Nature Concept) sayabiliriz. Metro Doğa kavramı, Wolf ve diğ. (2014) tarafından bireyler ve toplulukların yakınında bulunan ve onlar için anlam ifade eden doğa parçalarını tanımlamak için kullanılmıştır. Ayrıca parklar, sokak manzaraları, topluluk bahçeleri, cep parkları ve rekreasyon yolları gibi kültürel olarak inşa edilmiş doğayı da içerir. Buna ek olarak metro doğası, yeşil çatılar, yeşil duvarlar veya yeşil altyapı tesisleri gibi belirli işlevlere hizmet etmek için yerleşik form içine entegre edilen yapısal yenilikleri de içerir (Wolf ve Robbins, 2015). Wolf ve Robbins (2014) metropoliten alanlardaki kullanıcılar için bir anlam ifade eden doğa parçalarını (bu bağlamda sayılabilecek bütün kent ormanları, yeşil kuşaklar, koruma altındaki açık alanlar, parklar, sokaklar, küçük parklar, mahalle parkları ve rekreasyon alanlarını) ve buralardaki kültürel ve ekolojik peyzaj alanlarını kastederek bu tür alanların bireylere sosyalleşme fırsatı verdiğini, yere bağlanma duygusunu güçlendirdiğini ve aidiyet hissi oluşumuna yardımcı olduğunu belirtmektedirler. Mahalle içinde yeşil alanların varlığı, orada yaşayan halkın memnuniyetinin artmasına katkıda bulunmaktadır. Örneğin, ağaçların bulunduğu ortak alanlara sahip toplu konut alanlarında yaşayan insanlar, daha fazla bir araya gelme, daha büyük gruplar halinde

buluşma ve farklı yaşlardan daha geniş bir insan yelpazesıyla sosyal olarak etkileşim kurma eğilimindedirler (Coley ve Kua, 1997). Doğal unsurlar, insanları dışarıda daha fazla zaman geçirmeye teşvik ettiğinden, kendiliğinden oluşan yüzyüze görüşmeler yoluyla komşularla daha güçlü sosyal bağlar ve arkadaşlıklar oluşturulmaktadır (Kua ve Sullivan, 1998). Bireylerin ve grupların aktif dış mekanlarda bir araya gelmeleri ve katılımları, başarı duygusu ve kuşaklararası bağların güçlenmesi gibi faydalar sağlamaktadır (Thwaites, 2001). Bu bulguları destekleyen iki çalışma MacLean (ve diğ 2014); ve Carrus (ve diğ., 2014) tarafından yayımlanmış olup, açık yeşil alanların sosyal bağları güçlendirerek, sosyal dirençlilik (social resilience) yaratıldığı yönünde sonuçlara varılmıştır.

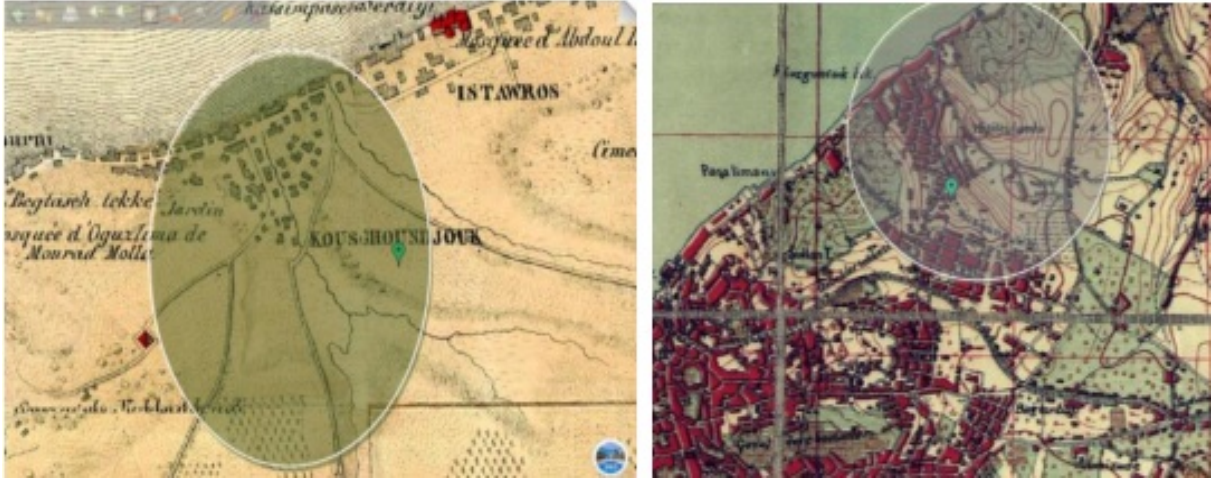
Yukarıda çizilen çerçeve kapsamında İstanbul'un tarihi Boğaz köylerinden biri olan ve Anadolu yakasındaki önemli rekreasyon ve yaşam alanları arasında bulunan Kuzguncuk mahallesi çalışma alanı olarak belirlenmiştir. Kuzguncuk'un en mühim kentsel imaj unsurları arasında olan "İlyâ'nın Bostanı", geçmiş yıllarda Kuzguncukluların bostan ihtiyacını karşılamıştır. Aynı zamanda İlyâ'nın Bostanı Kuzguncukluların birlikte ekip, biçtiği ve sebze ihtiyaçlarını karşıladığı verimli bir bostandır. Tarih boyunca verimli ve özgün karaktere sahip olan bostan, toprak kalitesi açısından tarım vasfını yitirmemiştir. Mekan rekreasyon alanı karakterinin ötesinde birlikte üretim alanı olarak hafızalarda yer etmiştir. Günümüzde ise kentsel tarım yapılan ve önemli bir toplanma, yeşil alan fonksiyonu üstlenmiştir. Kuzguncuk bostanı, konumu, manzarası, semt sakinleri için tarihi değeri, bahçeleri, parkları ve yolları ile kültürel olarak önemli bir noktada yer almakta ve Wolf ve diğerlerinin ortaya attığı Metro doğası kavramının deneyimlerine fırsat verdiği görülmektedir. Kuzguncuk bostanı mahallenin yaşadığı değişim ve iyileştirme aşamasında, birçok kez imara açılmaya çalışılmış fakat, her defasında mahalle halkının gayretleri ile bu tehditler ortadan kaldırılmıştır. Kuzguncuk sakinleri için Bostan, yalnızca bir kolektif bellek unsuru değil aynı zamanda alanda kuvvetli biçimde varlığı hissedilen ve yere bağlanma kavramına destek olan mühim bir öğedir. Kuzguncuk Bostan'ı 1986'dan beri verilen mücadelede yere bağlanma ve yeşil alan ilişkisini bir şekilde göz önüne sermektedir. Bu ilişkiyi bilimsel veriler ile ortaya koymak makalenin diğer hedeflerinden biridir. Çalışma kapsamında 2016 yılının altıncı ayında, hafta sonu ve hafta içi 200'er kişi olacak şekilde toplamda 400 kişi ile görüşülerek anketler yapılmıştır. Makalenin içinde verilen tablo ve grafikler 35 soruluk geniş kapsamlı çalışmanın yeşil alanlar ve yere bağlanma ile ilgili soruları alınarak ortaya çıkmıştır. Makalede, bu araştırmanın yeşil alanlar ve yere bağlanma ile ilişkili bölümünün sonuçları paylaşılmıştır. Araştırma soruları, Kuzguncuktaki yeşil alanların yere bağlanma olgusunun oluşumundaki yeri ve önemi; Kuzguncuk Bostanının bu oluşumdaki rolü; ve Kuzguncuk Bostanı için verilen mücadele ile aidiyet oluşumu ilişkisinin irdelenmesi üzerine kurulmuştur.

## 1. Bir Boğaz Köyü Olarak Kuzguncuk

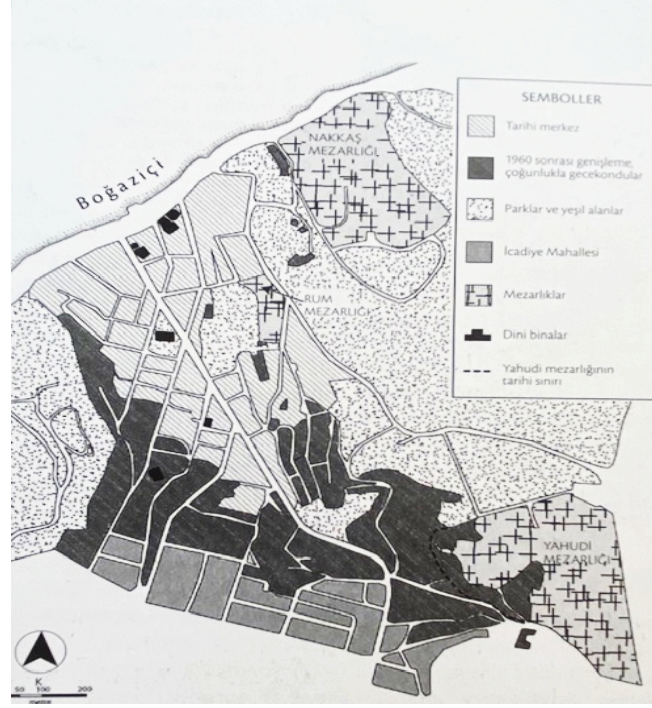
İstanbul'un Üsküdar ilçesinde yer alan Kuzguncuk semti, Boğaziçi'ne açılan bir vadi içinde gelişmiştir. Semt, Üsküdar'daki Paşalimanı ve Beylerbeyi arasında bir yerleşme olup, kuzeybatı-güneydoğu doğrultusunda yer alır ve karşı kıyısında tarihin bir başka kozmopolit semti olma özelliğini gösteren Ortaköy semti bulunur. (Şekil 1) Kuzguncuk'un güneyinde İcadiye Mahallesi ve Fethi Paşa Korusu, kuzeyinde de Nakkaş Mezarlığı ve İstanbul Çevre Yolu, batısında ise İstanbul Boğazı vardır (Saraçoğlu, 2017). Kuzguncuk, kentin görece olarak sakin kalabilmiş mahallelerinden biridir. Bunun en önemli nedeni, bir vadinin iki yakasına yerleşmiş olması ve Fethi Paşa Korusu ile Nakkaş Mezarlığı ile çevrenmesi sebebiyle korunaklı bir coğrafyada olmasıdır (Şekil 2). Mahalle ortadan geçen bir dere yatağının iki yanındaki yamaçlarda konumlanmıştır. Zaman içerisinde derenin üzeri suyun alttan akışına olanak tanıyacak şekilde kapatılmış ve İcadiye Caddesi ortaya çıkmıştır. İcadiye Caddesi, bugün semtin ana ticaret aksını oluşturmaktadır (Bektaş, 2011). (Şekil 3).



Şekil 1. Boğaziçinde Kuzguncuk'un Yerini Gösteren Harita (Amy Mills, İstanbul'da Peyzaj, Hoşgörü ve Ulusal Kimlik.2014)



Şekil 2. 1786 Tarihli Kauffer Haritası ve : Ottoman Haritası (1909) İcadiye Caddesi ve çevresindeki yerleşimin dağılımı (Saraçoğlu, 2017)



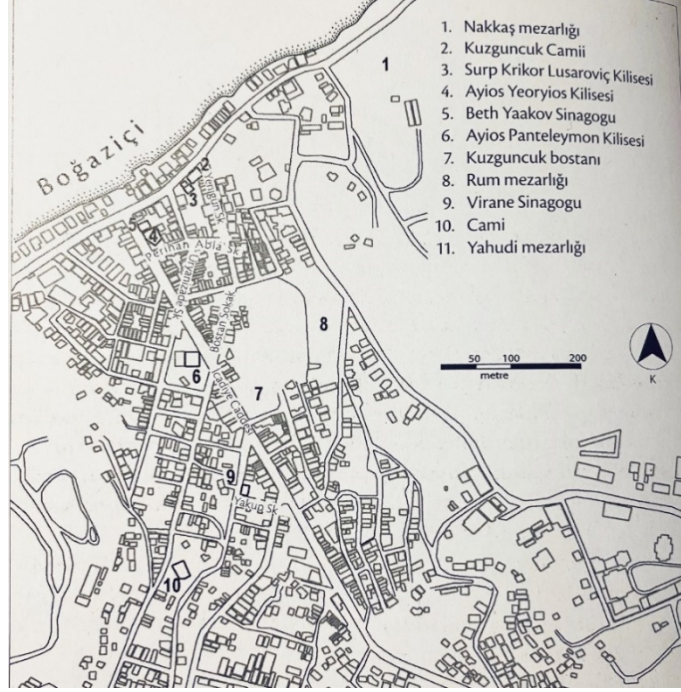
Şekil 3. Kuzguncuk'taki Yerleşim Örüntüleri (Amy Mills, İstanbul'da Peyzaj, Hoşgörü ve Ulusal Kimlik.2014)

Eski bir Yahudi Köyü olarak tanımlanan Kuzguncuk, Musevilerin Asya Kıtası'ndaki ilk yerleşim yeridir. Yahudilerin ardından gelen Rumlar ve Ermeniler de mahalleye kozmopolit bir özellik kazandırmışlardır (Güven, 2011). Kuzguncuk'ta Rum nüfusu 17.yy'da artmış; Museviler Büyük ve Küçük Sinagogu, Rumlar ise Ayios Pantelemon ve Ayios Yeorgios Rum Ortodoks Kilisesini inşa etmişlerdir. Bölgeye 18.yy itibari yerleşmeye başlayan Ermeniler 19.yy da nüfus artışı nedeni ile Surp Krikor Ermeni Kilisesini inşa etmişlerdir (Şekil 4). 18.yy'da çoğunlukla Paşalimanında ikamet ettikleri bilinen Türklerin 19.yy'a kadar Kuzguncuk'ta varlık göstermemiş olmaları Üryanizade Camii'nin 1860'ta inşa edilmiş olmasından anlaşılmaktadır (Saraçoğlu, 2017)



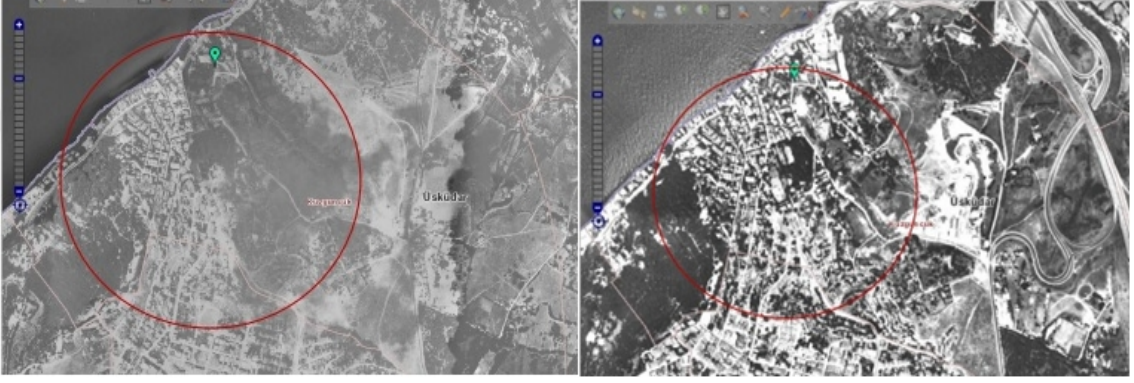
Şekil 4. Cami ve Kilise birlikte Kuzguncuk (Kuzguncuk Camii ve Surp Krikor Lusavoriç Kilisesi) (Saffet Emre Tonguç)

Kuzguncuk halkının Bostan için verdiği bu mücadele, buraya birçok anlam yükleyerek, gayrimüslimler ile Türkler arasındaki iyi komşuluk ilişkilerinin yaşandığı tarihi günlerin bir göstergesidir. Mahalledeki arazi kullanış bu durumu kanıtlar niteliktedir (Bakınız Şekil 5).



Şekil 5. Kuzguncuk'taki yerler ve sokak adları (Amy Mills, İstanbul'da Peyzaj, Hoşgörü ve Ulusal Kimlik.2014), Kuzguncuk Senti

Kuzguncuk mahallesi tarihsel süreç içinde her zaman kilise, cami ve sinagogun bir arada bulunduğu bir hoşgörü mekanı haline gelmiştir (Bektaş, 2011; Ebcim, 2005: 48-49). Mahalle, 1960'lara kadar belirgin olarak değişime uğramamıştır fakat göçler, nüfus artışları ve 1973 senesinde I. Köprü'nün faaliyete girmesiyle, Üsküdar semtinin merkezine olan yakınlığının da katkısıyla hızla dönüşmeye başlamıştır (Çubuk, 1971:64). Ortaya çıkan değişimlerin sonucunda, organik olarak gelişen yerleşim dokusu zaman içinde bozulmaya başlamış aynı zamanda bu tarihlerde çekilen hava fotoğraflarından yeşil alanların imara açıldığı anlaşılmaktadır (Şekil 6-7)



Şekil 6 Kuzguncuk yerleşimi hava fotoğrafı (1966) (gis-İBB) ve Kuzguncuk yerleşimi hava fotoğrafı (1982) (GIS-İBB)



Şekil 7 Kuzguncuk yerleşimi hava fotoğrafı (2006) (GIS-İBB) ve Kuzguncuk yerleşimi hava fotoğrafı (2021) (GIS-İBB)

Kuzguncuk'un bir Boğaz köyü olması, sahile yakın kısımlarda kimliğini korumuş konut dokusu, İstanbul'da kaybolmaya yüz tutmuş komşuluk ilişkilerinin aksine, mahallelilik ilişkilerinin devam etmesi ve konumu gibi faktörler mahallenin tercih edilmesinde önemli olmuştur. Kuzguncuk'taki bahçeli evler, iki ya da üç katlı müstakil yapılar olarak, kentte yaygın olan apartmanlara alternatif oluşturmuşlardır (Eyice, 1994).

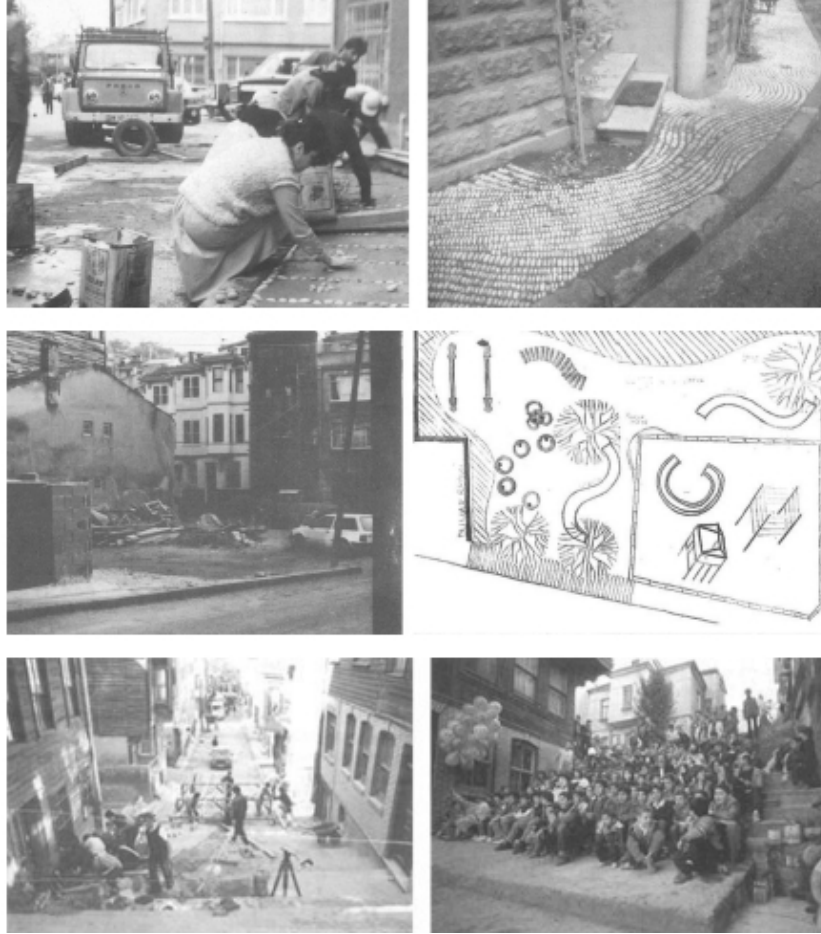
1980'lerde semte taşınan ünlü mimar ve yazar Cengiz Bektaş, hem semt sakini hem de uzman olma özellikleriyle Kuzguncuk'daki diğer kullanıcılarla beraber alanda iyileştirme çalışmalarına başlamıştır. Bektaş, 1980'li yılların "Kuzguncuklu'nun Kuzguncuk'u iyileştirme dönemi" olduğunu ifade etmektedir. Ocak 2015 yılında kendisi ile yüzyüze yapılan röportajda Cengiz Bektaş, Kuzguncuk'a yerleşme ve alanın iyileştirme süreci ile ilgili şunları söylemiştir;

*"İnsanların birbirleri ile var olabilmeleri azınlık, azınlığın çoğunluk içinde var olabilmesi, düşünceyi dile getirme özgürlüğü gibi ölçütlerle Kuzguncuk'a taşınmaya karar verdim. Bunlar için yapılacak olan planlamanın yalnızca fiziksel faktörlerle baştan ayırımsamam gerektiğini biliyordum. İlk olarak fiziksel planlama yapmam gerektiğini düşündüm ... Yapmak istediğim ilk olarak insanlar arasındaki ilişkinin onarılması daha sonra o insanların çevre güzelleştirmek kendi çevrelerini daha insanileştirmek için kendilerini ortaya koymalarını sağlamam gerektiğini düşündüm. Daha sonra onların ortak kullanım alanlarını saptamaya çalıştım. Bundan sonra birtakım etkinlikler başlattım. Kuzguncuk'ta daha sonra yapılanları küçümsemek adına gentrifikasyon olduğunu söylediler Burada yapılan şeyin gentrifikasyon olmadığını gerekli*



*yerlere anlattım. Biz burada yaşayan insanların buradan ayrılmasını istemiyoruz. Çocuklar ile başladık yola, 100'den fazla etkinlik yaptık. Bu etkinlikler insanları birbirine yakınlaştırdı. Onlarda aidiyet hissi yarattı. Asıl mesele insanlar arasındaki ilişkinin sağlıklılaştırılması ile başlıyordu” (C. Bektaş ile yapılan Özel Röportaj, 2015) (Fotoğraf 1)*

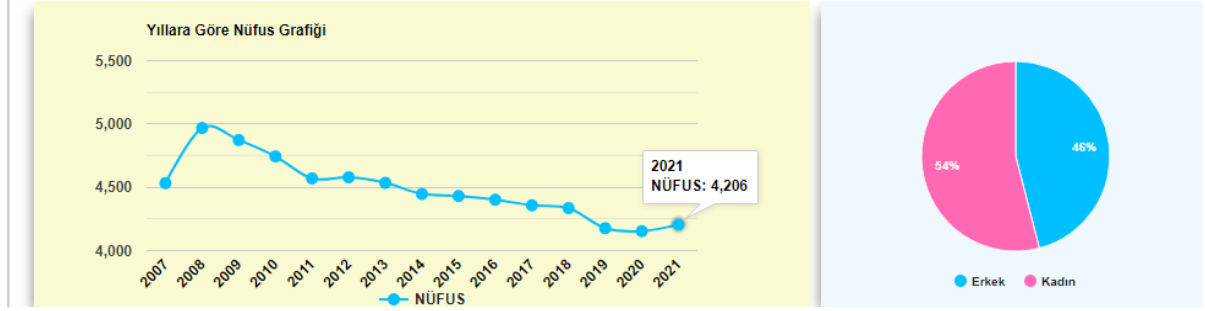
Nil Uzun (2006) Kuzguncuk'taki sağlıklılaştırma deneyimini; Kuzguncuk'da iyileştirmenin en mühim niteliği mekansal ve sosyal olarak yenilemenin olumsuz tesirlerin hissedilmemesi ve alanda farkındalığı yüksek bir yenileme ile mekansal ve toplumsal bütünlüğün muhafaza edilmesi olarak açıklamıştır (Uzun, 2006: 39).



Fotoğraf 1. Kuzguncuk mahalle sakinlerinin katılımcı çalışmaları (Tunç, 2015)

Kuzguncuk'ta gayrimüslim nüfus yıllar içinde azalmıştır. Bununla birlikte Kuzguncuk'ta ikamet eden Türk nüfusun da süreç içinde azaldığı görülmektedir. 2021 yılındaki toplam nüfus 4.206 kişi olup, bunun 1.933'ü erkek, 2.273'ü kadındır (Şekil 8).

## İSTANBUL ÜSKÜDAR KUZGUNCUK MAHALLE NÜFUSU YILLARA VE CİNSİYETE GÖRE DAĞILIM GRAFİKLERİ



Şekil 8 İstanbul Üsküdar Kuzguncuk Mahalle Nüfusu Yıllara Dağılım Grafiği (<https://www.nufusune.com/40811-istanbul-uskudar-kuzguncuk-mahallesi-nufusu>)

## 2. Kuzguncuk Bostanına Yönelik Müdahaleler

Kuzguncuk'un en önemli kentsel imaj öğelerinden birisi, varlığı 1200'lere dayanan ve "İlya'nın Bostanı" ismiyle de bilinen bostandır. Kuzguncuk Bostanı, mahallenin sahip olduğu imgeyi oluşturan güçlü bir unsurdur. Önceki bölümde de belirtildiği gibi, Kuzguncuk geçmişte büyük bir Rum nüfusa, Ermenilere ve Türklere ev sahipliği yapmıştır. 1930'lu yılların başından itibaren mülkiyet değişimiyle birlikte ilk olarak Rumlar, ardından da Ermeniler Kuzguncuk'tan ayrılmışlar, Kuzguncuk'tan ayrılan gayrimüslimler hem mülklerini satmış hem de bir gün geri dönme fikriyle Türk komşularına emanet etmişlerdir. 1960'lara kadar süren mülkiyet değişimleri Kuzguncuk Bostanı için mühim bir örnek oluşturmaktadır.

Bostanın işletmesi 1984 yılına kadar İlya'ya ait olmuştur. İlya, Bostanı hiçbir zaman özel mülkü olarak görmemiş ve halkın kullanımına açmıştır. Kuzguncuklu halk, ihtiyacı olan ürünleri Bostandan almış ve bunun karşılığında verebildiği miktarı bırakmıştır. Bu şekilde İlya'nın sahibi olduğu bu parsel, mahallelinin kullandığı kamusal alan olma özelliği kazanmıştır. İlya 1984 senesinde ölmüş; ardından Bostan uzun bir süre kimse tarafından işletilmemiş ve bu alan çöp yığını olarak kalmış, 1986 yılında Boğaziçi İmar Yönetmelik Kurulu iki parseli birleştirilerek (16.800 m<sup>2</sup>, yaklaşık 17 dönümlük), alanı kullanıma açmıştır. Kuzguncuk Bostanı bu tarihten sonra, hastane ve okul projeleriyle yapılaşmaya açılmaya çalışılmıştır. Bu süre zarfında, Kuzguncuklular Bostanlarını olası korumak için ellerinden geleni yapmışlardır. Alandaki mülk sahibi olarak görünen Vakıflar, Bostanı 2002 yılında fidan ve çiçek satışının yapıldığı bir peyzaj firmasına kiralamıştır (Özden, 2015). Ağırlıklı olarak Kuzguncuktaki yerel halk, onların yanında mahallede oturmayan ancak Bostan'ın yeşil alan olarak kalmasının önemine inanan dışarıdan gelen kullanıcılar 2014 yılına kadar Bostanı koruyabilmek çabalarını sürmüşlerdir (Bakınız Tablo 1).

Mart 2014'de, Vakıflar 2. Bölge Müdürlüğü Bostanın kiralanması için bir ihale açmıştır. İhaleyi Üsküdar Belediyesi kazanmıştır. İhale sürecinde, Kuzguncuk sakinleri Bölge Müdürlüğü binası önünde eylem yapmışlar ve ihale sonrasında Üsküdar Belediyesi'ne kadar yürümüşlerdir. Kuzguncuklular Derneği, resmi kayıtlarda "Bostan" olarak tespit edilen arazinin Bostan olarak varlığını sürdürebilmesi için başvurmuşlardır. TEMA Vakfı ile birlikte hareket eden Kuzguncuklu mimarlar, "Kuzguncuk Bostanı Ağaç Envanter Çalışması" yaparak bostanda bulunan ağaçları tespit ettirmişlerdir. 24 Nisan 2014 tarihinde Üsküdar Belediyesinden gelen görevlilerin budama çalışması adı altında Bostana girerek 100 yıllık nar ağacını kesmesi basında geniş yankı bulmuştur (Fotoğraflar 2-3). Durumun kısa zamanda fark edilmesinin ardından, Bostana toplanan Kuzguncuk halkının engellemesiyle budama çalışması durdurulmuştur. Fakat bu süreçte Bostanı kiralayan Üsküdar Belediyesi'nin alanda ne tarz bir müdahalede bulunacağına yönelik kaygı da artmıştır (Tunç, 2015). En sonunda, 2015 yılının Nisan ayında bu alanın Bostan olarak korunup halkın hizmetine açılmasına karar verilmiştir.



Fotoğraf 2. Kuzguncuk, Bostan Mücadele Süreci, Kuzguncuk, Bostan Mücadele Süreci Haberleri, <http://www.insanhaber.com/doganin-gundemi/kuzguncuk-bostani-bir-kez-daha-tehlikede> [erişim 25 ocak 2015]



Fotoğraf 3. Budama işlemi adı altında nar ağacının kesilmesi (Burçin Fatma Tunç, 2015)

Mills'e (2016) göre Bostan için Kuzguncuk halkının yıllarca süren bu mücadelesi, semtin kaybolma tehlikesiyle yüzleşen karakterinin bir göstergesi haline gelmiştir. (Bakınız Tablo 1).

1986	Boğaziçi İmar Yönetim Kurulu tarafından Bostan yapılaşmaya açılır
1992	İlk olarak Özel bir Hastane ardından Özel bir ilkokul yapılmak istenir. Bu duruma mahalle halkı tepki gösterir.
2002	TMMOB'nin desteğiyle hukuk mücadelesinin semt halkı lehine sonuçlanır. Araziyi fidanlık işi yapan bir şirketin kiralar.

2011	Özel ilkokul Projesinin yeniden gündeme gelmesiyle mahalleli halkın semtin sokaklarına korkuluklar koyarak projeye tepki gösterir. Sem sakinleri söyleşiler ve şenlikler vasıtasıyla dikkat çekmeye çalışırlar.
2013	Tabiat Varlıklarını Koruma Komisyonu tarafından, Özel Okul Projesinin alana uygun bulunmadığı açıklanır.
2014	Üsküdar Belediyesi tarafından Bostan kiralınır. Üsküdar Belediyesi'nin Bostanda ağaçları budaması ve bu arada tarihi bir nar ağacını da kesmesi sonucunda büyük protestolar gerçekleşir. Kuzguncuklular Vakıflar Genel Müdürlüğünde bir araya gelerek tepkilerini ortaya koyar ve Belediyeye giderek Bostanın Bostan olarak kalmasının önemini bir kez daha yinelerler. Kuzguncuklular Derneği önderliğinde, mahalleli mimarların geliştirmeye çalıştıkları proje mahallelinin görüş ve önerilerine açılır. Yapılan mahalle toplantıları, projenin dükkan camlarına asılarak görülüp tartışılmaya başlanması ve yüz yüze yapılan sohbetlerle ilerleyen süreçte belirlenen ilkeler kapsamında ortak kararlar ortaya çıkar. Bostanın bostan olarak kalması, ekilecek alanlar dışındaki alanlara oturma, oyun, yürüyüş alanı, deprem hazırlık ünitesi olması gibi alınan ortak kararlar sonucunda tamamlanan proje belediye tarafından da onaylandıktan sonra 2014 yılı sonunda uygulamaya başlanır
2015	Kuzguncuk Bostanı'nın yeşil olarak kalabilmesi, alanın tarım alanı niteliğini koruması ve insanların kullanımına açık olması yolunda verilen mücadele, mahalle sakinleri tarafından kazanılır. Üsküdar Belediyesi'nin yeni düzenleme ile Bostan'da tarım alanı, çocuk oyun alanı, toplanma merkezleri, koşu ve yürüyüş parkurları yaptırır. Bostan Kuzguncuklular ve tüm İstanbulluların kullanımı için açılır.

Tablo 1. Bostanın Mücadele Tarihi

Kaynak. C. Yücel. "Ben Kuzguncuk'ta yeşil bir dal buldum, ona tutundum", Kuzguncuk Postası, Kuzguncuklular Derneği Duvar Gazetesi, no. 4, 2015.

Bostan mücadelesine destek vermeleriyle, Kuzguncuk halkı Bostanın kendileri için olan anlam ve önemini de göstermişlerdir. Protesto eylemlerinde bazı sloganları da "canımız, gururumuz, her şeyimiz, Bostanımız" ve "yakında vücutlarımız da betonlaşacak" şeklinde olmuştur. Bu şekilde Kuzguncuk'un peyzajını sahiplendiklerini duyurmuşlardır (Mills, 2016).

Kuzguncuk'da yaşamış mimar Cengiz Bektaş ile Bostan tarihi ile ilgili görüşmeler yapılmıştır. Cengiz Bektaş Bostan'ın korunması için yapılanlarla ilgili olarak şunları söylemiştir;

*...Uzun yıllar boyunca okullar tarafından gelen birçok projede Bostan'a kültür merkezi yapılmak istendi. Bu konudaki ısrarın neden olduğunu düşündüm. Türkiye'de açılan ilk kreş Kuzguncuk'taydı. Bunun nedeni anne ve babanın çalışmak zorunda olmasıydı. Bu durum gelir seviyesiyle alakalıydı. Bostan'ın kültür merkezi için doğru bir yer olmadığı çok net bir durumdu. Bostan mücadele sürecinde muhtelif hamleler gerçekleşti. Bostan'ın bulunduğu alana tıbbi aletler fabrikası, kültür merkezi ve bunun gibi birçok şey yapılmak istendi. Bu süreçte Kuzguncuk halkı bu duruma her zaman tepki gösterdi. Bunun asıl nedeni aidiyet duygusunun oluşturulmuş olmasıydı. Başardılar. Şu anda Bostan'a park yapılıyor. Bostan kurtulmuş görünüyor...(C. Bektaş ile yapılan özel röportaj, 16.01.2015)*

Kuzguncuk semtinde uzun yıllardır halkın problem olarak gördüğü ve çözmeyi hedeflediği bir sorundur 'Bostan'. Mahallelinin Bostan'ı geri kazanmak için vermiş olduğu mücadele, Cengiz Bektaş'ın da belirttiği gibi, aralarındaki bağlarının oldukça güçlü olduğunun en önemli kanıtı olmuştur. Semt halkı 1986 yılından beri Bostan'ın yapılaşmaya açılması için yapılan bütün girişimlere direnmiş ve bu mücadelenin sonucunda 2015 yılında Bostan'ın bir beton yığına dönüşmesini engellemeyi başarmıştır (Bakınız Fotoğraflar 4-5-6)



Fotoğraf 4. Kuzguncuk Bostanı (T. Özata, Özel Kuzguncuk Fotoğrafları Arşivi 2015-2016)



Fotoğraf 5. Kuzguncuk Bostanı, (T. Özata, Özel Kuzguncuk Fotoğrafları Arşivi 2015-2016)



Fotoğraf 6. Kuzguncuk Bostanı (T. Özata, Özel Kuzguncuk Fotoğrafları Arşivi 2015-2016)

Kuzguncuk'taki bu yeşil alan, mahalle sakinlerince sahip çıkılarak 2017 yılında tekrar Bostana dönüştürülmüştür. Alanın bostan kimliğine yeniden kavuşmasının temel dayanağı, mahalle sakinlerinin çevreye duyarlılıkları ve ortak bilinçlerinin varlığıdır. Mahalle sakinlerinin bu bilinci, Bostan olarak yeniden kullanıma açılmış olan bu alanın gerçek bir ortak alana dönüşümünü sağlamıştır. Ortak alanların varlığı korunarak, bireylere tahsis edilmiş ekim-dikim alanlarının planlı olarak kullanımına imkân sağlanmıştır. Getirilen bu çözüm sayesinde alanda daha sürdürülebilir bir kullanım ortaya çıkmıştır. Belirlenen çözüm yöntemi kolektifin değişen ihtiyaçlarına göre kullanıcılar tarafından şekillendirilmesine fırsat tanımaktadır. Uzun soluklu Bostan mücadelesi sonucunda, bu alanda bireylere özgür bir kullanım alanı sunmuştur.

### 3. Araştırma Sonuçları

Çalışma alanı olarak belirlenen Kuzguncuk'da, 2016 yılının altıncı ayında 400 kişi ile yapılan anket, hafta sonu ve hafta içi olarak Çınaraltı Meydanı, İcadiye Caddesi, Bostan ve Kuzguncuk Parkı olmak üzere dört mevkide gerçekleştirilmiştir (Bakınız Şekil 9).

Tez çalışması kapsamında yapılan ankette katılımcılara, Kuzguncuk semtinde ikamet eden ve alana gezmek amaçlı gelen insanların alana olan aidiyetlerini belirlemek için toplam 35 soru yöneltilmiştir. Bu makale çerçevesinde ise, sadece yere bağlanma olgusunun Kuzguncuk Bostanı ile ilişkisini açıklamaya yönelik sorular seçilerek sonuçlar analiz edilmiştir. Diğer sorulara kelime sayısı kısıtlaması nedeniyle yer verilememiştir. Belirlenen sorular ile ilk olarak katılımcıların demografik özellikleri, alanda ikamet süreleri, mekânsal özellikler ve sosyal bağların birbirlerine göreli önemi saptanmıştır (Bakınız Tablo 2). Ardından Bostan için verilen mücadelenin yere bağlanma konusundaki etkisi, dışarıdan alana gelen ziyaretçiler ile alan sakinlerinin farklılık gösteren bağlanma seviyeleri ve benzeri konularda bilgi toplanmıştır.



Şekil 9. Kuzguncuk Sempti Anket Yapılan Alanları Gösteren Harita

Tablo 2. Demografik yapı analizi

Demografik Yapı Tablosu		Tüm Anket Katılımcıları (400 kişi) %	Kuzguncuk'ta İkamet Edenler (202 kişi) %	Dışarıdan Gelenler (198 kişi) %
Cinsiyet	Erkek	55	52	60
	Kadın	45	48	40
	Toplam:	100	100	100
Medeni Durum	Bekar	40	27	55
	Evli	60	73	45
	Toplam:	100	100	100
Hanelerde Çocuk Sayısı	0	33	21	50
	1	24	23	25
	2	33	44	20
	3	9	11	4
	4 ve fazla	1	1	1
	Toplam:	100	100	100
Eğitim Durumu	İlkokul	6	10	3
	Ortaokul	13	20	6
	Lise	32	28	36
	Üniversite	38	33	42

	Y. Lisans	10	7	12
	Doktora	2	3	1
	Toplam:	100	100	100
İşyeri/İstihdam	Özel Sektör	48	42	59
	Kamu Pers.	4	3	5
	Öğrenci	8	4	11
	Emekli	16	22	9
	Ev Kadını	14	22	6
	Kendi İş	7	7	7
	Diğer	2	0	4
	Toplam:	100	100	100

Kuzguncuk'ta en çok neyi seviyorsunuz sorusunun yanıtları incelendiğinde hem alan sakinleri hem de dışarıdan gelen ziyaretçilerin en çok sevdikleri yerin Çınaraltı Meydanı olduğu görülmektedir (%47). İkinci sırada en çok sevilen yer konusunda verilen yanıtlar, mahalle sakinleri ile dışarıdan gelenler arasında farklılaşmaktadır. Alanın ziyaretçileri için kafeler daha popüler iken (%32), Kuzguncuklular için Bostan en çok sevilen ikinci yer olmaktadır (%23). Tablo 2.de görüldüğü gibi ankete katılan Kuzguncuk sakinlerinin %73'ünün evli, %44'ünün 2, %23'ünün ise bir çocuklu olduğu göz önüne alındığında, Bostanın burada yaşayan aileler için önemi ortaya çıkmaktadır. Dışarıdan gelenlerin en çok sevdiği ikinci yer ise, %32'lik bir oran ile kafeler olmuştur (Tablo 3). Bu bakımdan, alan sakinlerinin ihtiyaç duydukları donatılar ile dışarıdan gelen ziyaretçilerin talep ettikleri kullanımlarda farklılaşma olduğu açıktır. Kuzguncuk'a dışarıdan gelenlerin %55'i bekar olup, %45'lik evli grubun yarısının da çocuk sahibi olmadığı görülmüştür. Bu ziyaretçiler için, Kuzguncuktaki küçük ölçekli işletmeler (restoranlar ve kafeler) daha çekici yerler olmaktadır.

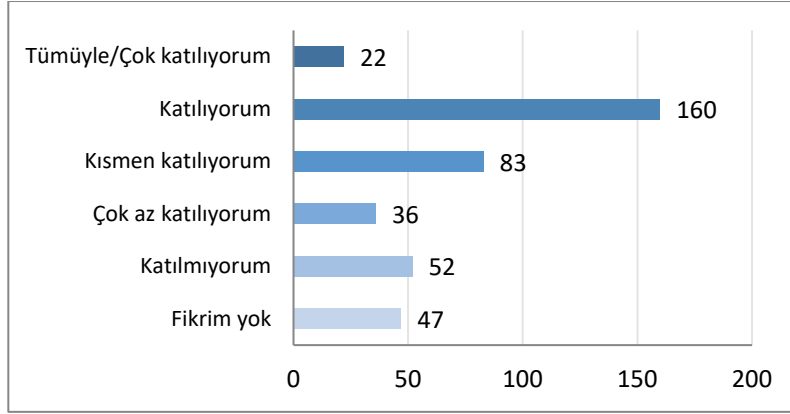
		Anket Katılımcılarının Tümü (400 kişi) (%) yüzde	Kuzguncuk'ta İkamet Edenler (202 kişi) (%)	Kuzguncuk'a Dışarıdan Gelenler (198 kişi) (%)
Kuzguncuk'ta en çok nereyi seviyorsunuz?	Çınaraltı Meydanı	47	54	41
	Kafeler	22	12	32
	Bostan	16	23	9
	İcadiye Caddesi	10	6	13
	Parklar	3	3	4
	Diğer	2	2	1
	Toplam (% olarak)	100	100	100

Tablo 3. Katılımcıların Kuzguncukta en sevdikleri alanlar

Mahalleli ve ziyaretçiler olmak üzere tüm anket katılımcılarına Bostanın varlığı ve alana duyulan aidiyet duygusuna ilişkin sorular yöneltilmiştir. Buna göre Bostan olmasaydı Kuzguncuk'a böyle bağlanmazdım seçeneğini "katılıyorum" ve "tümüyle katılıyorum" şıklarını işaretleyen 180 kişi (400 kişi içinde) Bostan'ın yere bağlanma duygusunun oluşumundaki önemli rolünü göstermektedirler (Bakınız Grafik 1).

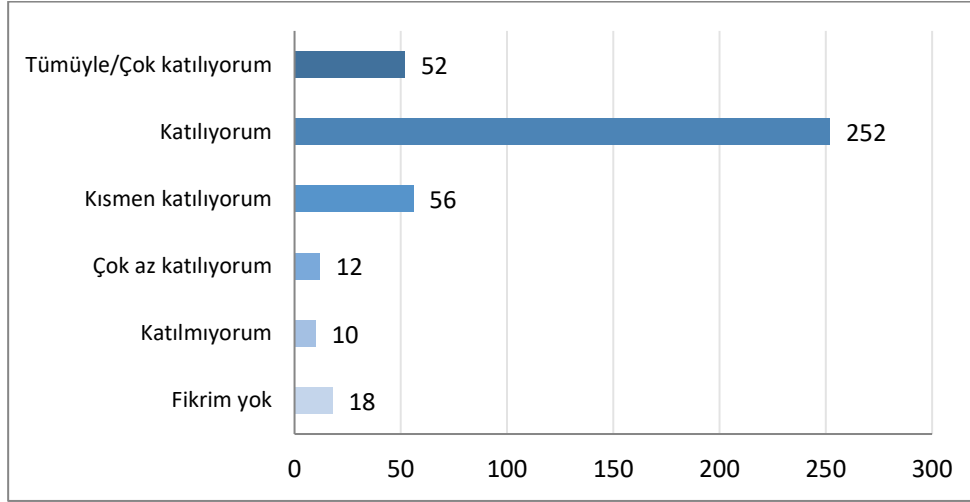


Grafik 1. Bostan olmasaydı Kuzguncuk'a böyle bağlanmazdım.



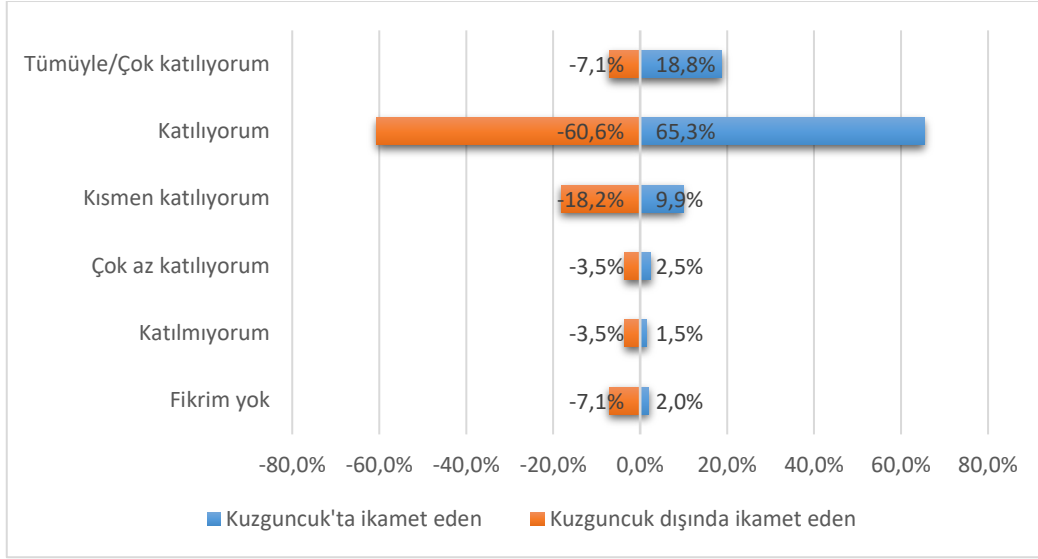
Ankette “İcadiye caddesindeki ağaçlar ve Bostan’daki yeşillik benim buraya bağlanmamı sağlıyor” sorusuna 400 kişiden 252 kişi “katılıyorum”, 52 kişi “tümüyle katılıyorum” (toplam 304 kişi) cevabını vermiştir. Bu yanıtlar bir arada ele alındığında, ankete katılanların %76’sı için Kuzguncuk’a bağlanmalarının gerisinde Bostan ve İcadiye Caddesindeki ağaçların varlığının etkili olduğu görülmektedir. Bu anket sorusuna verilen yanıtlar da semtte bulunan yeşil alanların, aidiyeti ve bağlanmayı önemli oranda etkilediğini göstermektedir (Bakınız Grafik 2).

Grafik 2. İcadiye Caddesindeki ağaçlar ve Bostan’daki yeşillik benim buraya bağlanmamı sağlıyor.



Araştırma kapsamında, tüm katılımcılara Kuzguncuk Bostanındaki yeşil alanın ve İcadiye Caddesindeki ağaçların, alana bağlanma duygularına olan etkisi sorulmuştur. Grafik 3’te de görüleceği gibi, ikamet edenler daha ağırlıklı olmak üzere hem mahalle sakinleri hem de ziyaretçiler için, yeşil alanların yere bağlanma olgusu üzerindeki etkisi çok önemlidir.

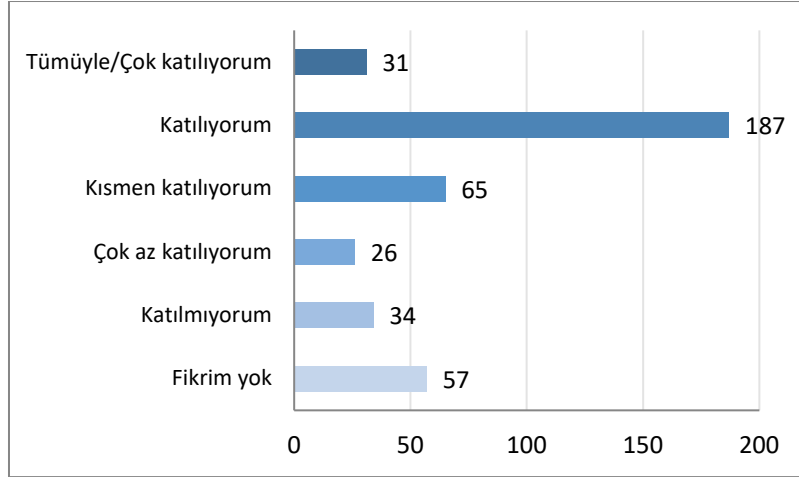
Grafik 3. İcadiye caddesindeki ağaçlar ve Bostan'daki yeşillik benim buraya bağlanmamı sağlıyor.



Anket soruları oluştururken kişilerin buraya olan “bağlılığını” ölçmek için katılımcılardan ‘Bostan için verilen uzun soluklu mücadele buraya olan bağlılığımı arttırdı’ sorusuna likert tipi ile cevap vermesi istenmiştir. 400 katılımcının %55’i bu soruya “katılıyorum” (31 kişi) ve “tümüyle katılıyorum” (187 kişi) cevabını vermiştir. Bu sonuç bizi Bostan için verilen mücadelenin, alana duyulan aidiyeti pozitif yönde etkilediği sonucuna götürmüştür (Bakınız Grafik 4). Bu dayanışmanın temellerinin, 1980’lerde semtte başlayan iyileştirme süreci ile atıldığını söylemek yanlış olmaz. Kuzguncuk semtinin tarihsel gelişimine bakıldığında birlikte hareket etme, aidiyet hissetme, alana bağlılık gibi kavramların gelişmesini teşvik eden birçok eylemin varlığı gözlenmektedir. Bu eylemlerin hiçbiri tesadüfen yapılmamıştır. Dolayısıyla 1986 - 2015 yılları arasında Bostan için verilen mücadele 1980’lerde ekilen tohumların hasadı olarak değerlendirilebilir.

Kuzguncuk tarihi değeri, yerin kültürü, konumu ile dikkat çeken bir semttir. Kuzguncuklu olmaktan gurur duyan ve Kuzguncuk’a gelmekten keyif alan insanların bu alana aidiyet hissetmelerinin nedenleri bu makalenin önemli araştırma soruları arasındadır. Kuzguncuk’da yaşayan insanlar aralarındaki ilişkinin onarılmasının önemini farkındaydı. Kuzguncuklular, kurulan sağlıklı ilişkilerin ardından insanların kendi çevrelerini güzelleştirmek ve insanileştirmek için kendilerini ortaya koymaları gerektiğinin de bilincindedir. İnsanların birbiri ile var olabilmeleri, azınlığın çoğunluk içinde var olabilmesi, düşünce ve düşünceyi dile getirme özgürlüğü gibi değerlerin yalnızca fiziksel özelliklerin varlığı ile açıklanamayacağını ayımsamak önemlidir. Fiziksel faktörlerin gücünü alarak oluşturulacak sosyal bağlar belki de bu sürecin kritik noktasıydı.

Grafik 4 Bostan için verdiğimiz uzun soluklu mücadele buraya olan bağlılığımı arttırdı



Yere bağlılığı daha iyi ölçebilmek için araştırmada kullanılan 15.3 (Kuzguncuk'un benim bir parçam gibi olduğunu hissediyorum.), 15.4 (Kuzguncukta yaşamaktan ve vakit geçirmekten çok mutluyum.) ve 15.6 (Kuzguncuk'da kendimi evimde hissediyorum.) numaralı anket soruları birleştirilerek bir grafik oluşturulmuştur. Kullanılacak testi belirlemek için Kuzguncuk'da yaşama durumu ile bağlılık arasında normallik testi yapılmış. Aradaki ilişkiyi belirleyebilmek için Kruskal Wallis Testi kullanılmıştır. Anlamlılık testi sonucunda Kuzguncuk'ta yaşama durumuyla bağlılık arasındaki fark anlamlı bulunmuştur (Bakınız Tablo 4).

Aşağıdaki tabloya bakıldığında, Kuzguncuk'ta yaşama süresi ile bağlılık arasında ciddi oranda bir fark görülmezken Kuzguncuk'ta ikamet edenlerin ikamet etmeyenlere göre daha bağlı olduğu söylenebilir.

Tablo 4. Kuzguncuk'da Yaşama Süresi ile Bağlılığın İlintisini Gösteren Tablo

	Yere Bağlılık Ortalama
0-5 yıl yaşayan	12,76
5+ yıl yaşayan	12,50
Kuzguncuk dışında ikamet eden	10,69
Genel Ortalama	11,62

Yukarıdaki tablo incelendiğinde sosyal bağların ve fiziksel özelliklerin Kuzguncuk'u ikamet yeri olarak tercih etmede etkili olduğu gözlemlenmektedir (Bakınız Tablo 5). Ayrıca fiziksel özelliklerin Kuzguncuk'u tercih etmekte daha etkili olduğu söylenebilir. Kuzguncuk'da bağlılığın sosyal faktörlerden mi yoksa fiziksel özelliklerden mi olduğunu belirlemek için yapılan Mann-Whitney U testi sonucunda fiziksel özelliklerin, kişilerin Kuzguncuk'u tercih etmesinde sosyal ilişkilere kıyasla daha etkili olduğu görülmüştür. Kuzguncuk'ta ikamet eden ve etmeyen iki kategorinin de, fiziksel özellikleri daha çok tercih ettiği fark edilmiştir. Katılımcıların verdikleri cevaplara bakıldığında tarihi evlerin, sokakların, Kuzguncuk'un konumunun, boğaza yakınlığının, bina ölçeğinin kişiler için oldukça önemli olduğu sonucuna ulaşırız.

Tablo 5. Kuzguncuk'daki Bağlılığın Sosyal ve Fiziksel Faktörler Çerçevesinde Oranını Gösteren Tablo

	Kuzguncuk'da mı oturuyorsunuz?		
	Evet	Hayır	Toplam
Kuzguncuğu mahallelilik bağları, insan ilişkileri ve sosyal bağların kuvvetli olmasından dolayı çok seviyorum.	4,17	3,74	3,96
Kuzguncuğu fiziksel özelliklerinden (tarihi evleri, sokakları, konumu, manzara, bina ölçeği) dolayı çok seviyorum.	4,32	4,01	4,17

Yapılan çalışmalar sonucunda Kuzguncuk'da ikamet eden ve ziyaret amaçlı gelen insanların konumu, boğaza yakınlığı, taşıdığı tarihi değer, tarihi evleri, yeşil alanları, bina ölçeği, merdivenleri, parkları gibi faktörler nedeni ile alanı tercih ettiğini, alana bu faktörler nedeniyle geldiğini görmekteyiz.

Bağlanmanın, alana duyulan aidiyetin temellerinin oluşturulduğu bu adım sonrasında sosyal bağların kuvvetlenmesi, birlik beraberlik tohumlarının atılmasını sağlamıştır. Bostan için verilen uzun soluklu mücadelede fiziksel faktörlerin yarattığı etkiler sosyal bağların gücü ile yıllar içinde daha da kuvvetlendirmiştir. Bu süreç alana her anlamıyla sahip çıkan insanların varlığı ile sonuçlanmıştır.

#### SONUÇ:

İnsan ve mekan ilişkisi ile ilgili birçok farklı yaklaşımda çok farklı yazılar, makaleler, kitaplar ve araştırmalar yapılmıştır. Yapılan araştırmalar sonucunda son 40 yılda 120 dergide insan-mekan ilişkisi ile ilgili 400'den fazla makale yayınlanmıştır. İnsan mekan ilişkisi konusunda yapılan araştırmalar, ampirik sonuçlar, kavramsal arayışlar ve yazarların materyalleri kendi bildikleri biçimde organize etmeleriyle oldukça zenginleşmiştir. Her yazarın ortaya koymuş olduğu kendine özgü bakış açıları soruna ışık tutmaktadır. Maria Lewicka 2011 tarihli çalışmasında, insan mekan ilişkisi ile ilgili yapılan araştırmaların çoğunun yeni bakış açıları getirdiğini söylemekte, ancak mekan konusunun kuramsal veya araştırma konusu olarak başlı başına ele alan akademik bir yazı, kitap veya makalenin bulunmadığına dikkat çekmektedir.

Mekana bağlılık, bireylerin, yaşadıkları yerlere ve fiziksel çevrelerine yönelik duygusal bağlılıkları olarak tanımlanmaktadır. Bireyler, fiziksel gerçekliği algılamakla beraber, yaşadıkları mekanları hissetmekte, bu mekanlara bağlanmakta ve hislerini çeşitli fiziksel faktörler üzerinden ifade etmektedir. 'Mekana bağlılık' kavramı ile ilgili son 40 yıllık araştırmaları tarayarak bir sınıflama yapan ve bu anlamda mekana bağlanma konusunda önemli katkılar yapan Maria Lewicka insanların mekanlarla olan duygusal bağlarını değerlendirmiştir.

Çalışmalar nicel yöntemler (Sayısal olarak gösterilebilen yaş, çocuk sayısı, gelir gibi değişkenler) ile yapılmış olup, içerisinde hem ev ve mahalle gibi küçük alanları hem de kasaba, kent ve hatta ülke gibi büyük alanları kapsamaktadır. Çalışmaların sonucunda mekana bağlılık oranları oldukça yüksek çıkmıştır. Bahsedilen araştırma sonuçları uzun zaman önce gerçekleştirilmiş olan "mekan algısı insanoğlunun doğal bir şartıdır" ifadesini destekler niteliktedir. Bağlılığın çeşidi ve oranı bazı özelliklere göre farklılık göstermektedir. Bahsedilen faktörler insanın sosyo ekonomik koşulunu, psikolojisini, kişilik özelliklerini ve aynı zamanda mekanın fiziksel niteliklerini içermektedir.

Kuzguncuk, İstanbul'un yoğun yapılaşma, hızlı değişim trafiğinden, kentsel dönüşüm adı altında yapılan müdahalelerden kendini koruyabilmesi, yavaş dönüşüm sağlayan, otantik dokusu, varlığı, karakteri ile gelişen bir Boğaz köyüdür. Kuzguncuk'un en mühim kentsel imaj unsurlarından birisi, "İlyâ'nın Bostanı" ismiyle de bilinen alandır. Bostan, kentsel doku içinde kalan son büyük boşluk olarak, yerel yönetimler ve aynı zamanda ekonomik kaygılar taşıyan kesimler tarafından Kuzguncuk'da kentsel dönüşüm adıyla yapılaşma istenerek gündeme taşınmıştır. Kuzguncuk Bostanı semt halkının yaşadığı iyileştirme aşamasında, birçok kez imara açılmaya çalışılmış fakat, mahalle halkının büyük gayretleriyle her

seferinde bu tehdit ortadan kaldırılmıştır. 1980'lerde alanının önde gelen aydınları tarafından iyileştirme sürecinin başlatılması, mahalleli arasındaki güçlü sosyal bağlar, İlyâ'nın Bostanına büyük çabalar sarf edilerek sahip çıkılmasında etkili olmuştur. 1980'lerde semt halkını bir araya getirmek için düzenlenmesi iyileştirme adına yapılan birçok etkinlik, ilk olarak çocuklara daha sonra kadınlara yönelik olarak düzenlenmiştir. Yapılan etkinlikler insanları birbirine yaklaştırarak, aidiyet duygusunun oluşumuna katkıda bulunmuştur. İlyâ'nın Bostanı için verilen mücadelede, alanın ortak hafızadaki yerinin büyük rolü olmuştur. Kuzguncuk'ta önemli kullanım merkezlerinden biri de Bostan'dır. Bostan'ı geri kazanmak adına verilen mücadelelerin ana sebebi alandaki dokunun özelliklerinin korunması niyeti ile ilgilidir. Mekan bağlanma duygusu Bostan'ın korunma sürecinde önemli bir kavram haline gelmiştir. Yerel halkın birlikte yaptıkları etkinliklerin hepsinin Bostan mücadelesinin önemli bir parçası olduğu söylenebilir. Yıllar önce Kuzguncuk'ta yapılan etkinlikler kültür altyapısı, insan ilişkilerinin iyileşmesi, ortak alanların ve kullanımların onarımı gibi uzun zaman "sabır" gerektiren konular için devrim niteliğindedir. Bu sebeple Kuzguncuk halkı için Bostan, hem alanda kuvvetli bir şekilde varlığı hissedilen hem de yere bağlanma kavramına katkıda bulunan önemli bir öğedir. Yere aidiyet duygusunun oluşabilmesi için, sosyalleşmeyi mümkün kılacak tasarım ve planlama yaklaşımlarına ihtiyaç vardır. Yere bağlanma ancak bu faktörlerin birlikte etkileşimi sağlanabilirse oluşabilir. Sosyalleşme olanakları, kamusal alanlar, rekreasyon alanları ve mahalle parklarının varlığıyla desteklenmektedir. İnsanların birbirleri ile birlikte yaşamaları, ortak faydaları için birlikte hareket etmeleri, düşünceyi dile getirme özgürlüğü sosyalleşmeyi ve dolayısıyla alana duyulan aidiyeti artıran unsurlardandır.

Yapılan anket çalışması sonucunda sosyal ve fiziksel faktörlerin yere bağlılığa olan etkisinin yakın olduğu saptanmıştır. Bunun nedeni bir alanda yalnızca tarihi doku ya da yalnızca sosyal faktörlerin salt etkisinden bahsetmenin eksik kalacağıdır.. Çalışma alanı olarak seçilen Kuzguncuk'da var olan tarihi değerlere, sosyal özelliklerin de eklenmesiyle alana duyulan aidiyetin oldukça güçlendiği görülmüştür. Bu güçlenen aidiyet yıllarca süren Bostan mücadelesinin başarı ile sonuçlanmasına katkı sağlamıştır.

Bostan mücadelesinin temelleri, semtteki ortak kullanım noktalarının saptanarak ve ardından bir takım etkinlikler düzenlenerek atılmıştır.. Bu etkinlikler sosyal bağların kuvvetlenmesi sonucu yere aidiyet duygusunun artmasına neden olmuştur. Yıllar içinde Kuzguncuklu olmaktan gurur duymak için ortak anılar, ortak kahramanlar, ortak mücadeleler oluşturulmuştur. Kritik veri, her şeyden önce insanlar arasındaki ilişkinin sağlıklanmasıdır. Kuzguncuk Bostanı üzerinde yere bağlanma kavramının etkilerinin yoğun olarak saptandığı ve bu etkilerinin zemininin semtte yıllar içerisinde iyileştirilen sosyal bağların katkısı ile daha da kuvvetlendiği görülmektedir. Kuzguncuk Bostan mücadelesi Bostana duyulan aidiyeti direkt etkilemediği Bostan için verilen mücadelenin temelinde yere aidiyet kavramının olduğu saptanmıştır.

Semtte önemli bir peyzaj alanı olan Bostan'ın, bireylere sosyalleşme fırsatı verdiğini, yere bağlanma duygusunu güçlendirdiğini ve aidiyet hissi oluşumuna yardımcı olduğu görülmektedir. Mahalle içinde yeşil alanların varlığı, orada yaşayan halkın memnuniyetinin artmasına katkıda bulunmaktadır. Araştırma alanında yeşil alanların yere duyulan aidiyeti pozitif yönde etkilediği ve Bostan'daki yeşil alan varlığının bu bağları üzerine katarak geliştirmesi sonucunda Bostan mücadele sürecine doğrudan katkı sağladığı görülmüştür.

### **Etik Standart ile Uyumluluk**

**Çıkar Çatışması:** Yazarlar herhangi bir çıkar çatışmasının olmadığını beyan eder.

**Etik Kurul İzni:** Bu çalışma için etik kurul iznine gerek yoktur.

**Finansal Destek:** Yoktur.

### **KAYNAKÇA:**

- Adevi, A.A. ve Grahn, P. (2011) Attachment to Certain Natural Environments: A Basis for Choice of Recreational Settings, Activities and Restoration from Stress? *Environment and Natural Resources Research* 1, 1:36-52
- Bektaş, Cengiz ile yapılan Özel Röportaj, 16.01.2015
- Bektaş, C. (1996) Hoşgörünün Öteki Adı: Kuzguncuk, Tasarım Yayın Grubu, İstanbul.
- Bektaş, C. (2011) Kuzguncuk, Literatür Yayınları, İstanbul.
- Coley, R.L., F.E. Kuo, and W.C. Sullivan (1997) Where Does Community Grow? The Social Context Created By Nature in Urban Public Housing. *Environmental Behavior* 294:468-492.
- Çubuk. M. (1971) Boğaziçi Mekanının Düzenlenmesinde Bazı İlkeler, İstanbul Teknik Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Baskı Atölyesi, İstanbul, s.19-47.
- Stokols D. and Schumaker S. A. People in Places: A Transactional View of Setting. In: J. H. Harvey, editors, *Cognition, Social Behaviour and Environment*, pages 441-488. Hillsdale, New Jersey, 1981.
- Gerson K., C. A. Stueve, C. S. Fischer. Attachment to Place, In *Networks and places: social relations in the urban setting*. In: C. S. Fischer, R. M. Jackson, C. A.. Stueve, L. M. Jones and M. Baldassare, editors, The Free Press, New York, 1977.
- Göregenli M. Çevre Psikolojisinde Temel Konular, İstanbul Bilgi Yayınları, İstanbul, 2010.
- Göregenli M. and Karakuş. P. Göç Araştırmalarında Mekan Boyutu Kültürel ve Mekansal Bütünleşme. *Türk Psikoloji Yayınları*, vol. 17, no. 34, pages 101-115, 2014.
- Erdem.G. (2011) Mekan, Kimlik, Yahudilik. İstanbul: Cinius Yayınları, 2011.
- Eyice, S., Kuban, D. (1994) Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, Kültür Bakanlığı ve Tarih Vakfı, sayfa 145, İstanbul.
- Florek. M. No place like home: Perspectives on place attachment and impacts on city management. *Journal of Town and City Management*, vol. 1, no. 4, pages 346-354, 2010.
- Hummon. D. M, Community attachment: Local Sentiment and Sense of Place. In: I. Altman and S. M. Low, editors, *Department of Sociology and Antropology*, pages 253-270. Plenum Press, New York, 1992.
- Knecht, C. (2004) Urban Nature and Well-Being: Some Empirical Support and Design Implications. *Berkeley Planning Journal* 17:82-108.
- Kuo, F., and W. Sullivan (1998) Fertile Ground for Community: Inner-City Neighborhood Common Spaces. *American Journal of Community Psychology* 26:823-851.
- Kuzguncuk, Bostan Mücadele Süreci Haberleri, <http://www.insanhaber.com/doganin-gundemi/kuzguncuk-bostani-bir-kez-daha-tehlikede> [retrieved 25 January 2015]
- Lewicka, M. 'Place attachment: how far have we come in the last 40 years?', *Journal of Environmental Psychology*, 31, 207-320, 2011.

- Mills, A. (2006) İlya'nın Bostanını Korumak: Kuzguncuk'ta Bir Mahalle Landscape'i Özlemine Gerçekleştirmek. 2006. [https://www.academia.edu/2983430/\\_%C4%B0ilya\\_n%C4%B1n\\_Bostan%C4%B1n%C4%B1\\_Korumak\\_Kuzguncuk\\_ta\\_Bir\\_Mahalle\\_Landscape\\_i\\_%C3%96zlemine\\_Ger%C3%A7ekle%C5%9Ftirmek\\_](https://www.academia.edu/2983430/_%C4%B0ilya_n%C4%B1n_Bostan%C4%B1n%C4%B1_Korumak_Kuzguncuk_ta_Bir_Mahalle_Landscape_i_%C3%96zlemine_Ger%C3%A7ekle%C5%9Ftirmek_) [retrieved 28 April 2016].
- Morgan, P. (2009) Towards a Developmental Theory of Place Attachment. *Journal of Environmental Psychology* 30, 1:11-22.
- Özden, B. (2015) Hrisokeramas'tan Kuzguncuk'a Kuzguncuklular İlya'nın Bostanını teslim etmemeye kararlılar, <http://www.boat.yildiz.edu.tr/tbb/grup3/kuzguncuk/makale.htm>, 2000 [erişim 13 Nisan 2015].
- Ryan, R.L. (2005) Exploring the Effects of Environmental Experience on Attachment to Urban Natural Areas. *Environment and Behaviour* 37:3-42.
- Ryan, R. (2006) The Humane Metropolis: People and Nature in the 21st-Century City. In Platt, R.H. (Ed.). *The Role of Place Attachment in Sustaining Urban Parks*. Cambridge: University of Massachusetts Press.
- Prohansky, H. M. The City and Self Identity. *Environment and Behaviour*, vol. 10, 147-170, 1978.
- Saraçoğlu, N. ve Tuğba Topal (2017) Kültür Varlığı Yapıların Koruma Uygulamalarının Değerlendirilmesi: "Kuzguncuk Örneği". Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: MSGSÜ, Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Sarason. S. B. *The Psychological Sense of Community, Perspectives for Community Psychology*, Jossey-Bass, San Francisco, 1974.
- Scannell L. and Gifford. R. Defining place attachment: A tripartite organising framework." *Journal of Environmental Psychology*, vol. 30, no. 1, pages 1-10, 2010.
- Shumaker S. and Taylor. R. ,(1983) Toward a Clarification of People-Place Relationships: A model of Attachment to Place. In: N. R. Femier and E. S. Geller, editors, *Environmental Psychology*, pages 219-251. Praeger, New York.
- Stedman, R. (2003) Sense of Place and Forest Science: Toward A Program of Quantitative Research. *Forest Science*. 49,6: 822-829.
- Stokols, D., and S.A. Shumaker. (1981) People in Places: A Transactional View of Settings. P. 441-448 in Harvey, D. (Ed.). *Cognition, Social Behavior, and the Environment*. Hillsdale, NJ: Erlbaum, 608 pp.
- Thwaites, K. (2001) Experiential Landscape Place: An Exploration of Space And Experience In Neighbourhood Landscape Architecture. *Landscape Research* 26:245-255.
- Tonguç, S.E. Camii ve Sinagog ile birlikte Kuzguncuk
- Tunç, B.F. (2015) Çok Sesli Mekansal Pratiklerde Katılımcılığın Rolü: Kuzguncuk ve Yedikule Bostanları, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi – Fen Bilimleri Enstitüsü, Mayıs 2015
- Kathleen L. Wolf and Alicia S.T. Robbins. (2015) Metro Nature, Environmental Health, and Economic Value, *Environmental Health Perspectives*, 2015 May; 123(5):390-398

- Klatenborn, B. P. Nature of Place Attachment: A study among recreation homeowners in Southern Norway. *Leisure Sciences*, vol. 19, no. 3, pages 175-189, 1997.
- Uzun, N. (2006). "İstanbul'da Seçkinleştirme (Gentrification): Örnekler ve Seçkinleştirme Kuramları Çerçevesinde Bir değerlendirme", David Behar ve Tolga İslam (Der.), İstanbul'da Soylulaştırma. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 31-42.
- Vaske, J.J., and K.C. Kobrin. (2001) Place Attachment and Environmentally Responsible Behavior. *The Journal of Environmental Education* 32, 4:16–21.
- Westphal, L.M. (2003) Urban Greening and Social Benefits: A Study of Empowerment Outcomes. *Journal of Arboriculture* 29, 3:137-147
- Yücel, C. (2015) Bostanın mücadele tarihi. "Ben Kuzguncuk'ta yeşil bir dal buldum, ona tutundum", Kuzguncuk Postası, Kuzguncuklular Derneği Duvar Gazetesi, No. 4

## EXTENDED SUMMARY

### Research Problem:

This work is part of a research which aims to investigate the relationship between place attachment and the characteristics of the place. This article aims to reveal the relationship between green areas and place attachment phenomenon; and aims to find out the spatial properties of places which lead to attachment to those areas.

### Research Questions:

What is the role and importance of the green areas in Kuzguncuk in the formation of the place? What is the role of Kuzguncuk Garden in this process? To what extent did local community's struggle to save Kuzguncuk Garden contribute to the attachment of the neighbourhood?

### Literature Review:

In this article, literature research was conducted by examining various publications, internet and printed sources and books related to the concept of place attachment. This article focuses on the relationship between green areas and the concept of place attachment. In the scope of this research, a survey was conducted with 400 participants in Kuzguncuk in June 2016. Interviews were conducted with local people as well as the visitors of Kuzguncuk. Ordinal, interval, proportional and Likert type scaling was used in preparing the questions. The questionnaire was transferred to the SPSS program and the results were evaluated.

### Results and Conclusions:

The concept of place attachment is a multidimensional and complex phenomenon as it includes many variables such as our feelings, understanding, perception senses and our types of behavior. The concept of place attachment shows the emotional ties that individuals establish with the places they live. The concept of place attachment is defined in different branches as Community Attachment (Sarason, 1974), Place identity (Prohansky, 1978), Place Attachment (Gerson, Stueve, Fischer, 1977), Place Attachment (Stokols and Schumaker, 1981), Sense of Place (Hummon, 1992). Although the studies on place attachment to place should be on "people, processes and places", the vast majority of research focuses only on the psychological and sociological dimension of the subject. In this framework, Lewicka (2011) underlines that a 'Place Theory' examining the 'Place' has not yet been formed and that there are few studies examining the relationships between place attachment and the properties of 'Place'. According to Lewicka, physical characteristics also play a very important role in the process of place attachment (Lewicka, 2011). Based on the study of Lewicka, we aimed to conduct a study to reveal how



effective green areas are in the phenomenon of place attachment; and to support this argument, a survey and interviews, were conducted in an old neighborhood along the Bosphorus, Kuzguncuk.

One of the important urban image elements of the Kuzguncuk neighborhood is the garden area, also known as "İlyâ's Garden". For Kuzguncuk residents, Bostan is both a widely used green space and a place of collective memory of the neighborhood. Bostan was a popular green area in the neighborhood, and starting from the 1980s, it was tried to be opened for use with different functions many times. This threat was eliminated each time with the efforts of the local community. In that period, the strong social ties were formed among the people, and they were effective in the protecting the İlyâ's Garden. The activities carried out brought people closer together and contributed to the formation of place attachment. The important role of İlyâ's Garden in the collective memory of the local community was influential in this process. It can be said that all activities that the local people did together were important in establishing the will power for the Bostan struggle. Within the scope of the study, a survey was conducted with the participation of 400 people in June 2016 in Kuzguncuk. As a result of the survey, it was revealed that the effect of social and physical factors on place attachment was close. The reason for this is that it would be insufficient to talk only about the historical texture or the mere effect of social factors in an area. In Kuzguncuk, it was observed that the belonging to the area became stronger with social features. It is seen that Bostan, which is an important landscape area in the neighbourhood, gives individuals the opportunity to socialize, strengthens the sense of attachment to the place and helps to create a sense of belonging.